

Den differentierade delen i historia

Den öppnade delen måste utföras på en gång och du kan inte återvända till den senare.

När den delspecifika tiden har löpt ut stängs delen i fråga. Om du inte hinner utföra delen sparas den senaste situationen som svar.

Det är tillåtet att använda sökfunktionen i urvalsprovet (till exempel med tangentkombinationen Ctrl+F eller Cmd+F). Sökfunktionen kanske inte hittar all text, till exempel text i bilder.

Delen består av uppgift C1.

Uppgifterna baserar sig på materialet och informationen i provet.

Materialfilerna är pdf-filer som kan öppnas med vilket pdf-program som helst. Det öppnade provmaterialet får dras till ett separat fönster bredvid uppgifterna.

Spara själv svaret på essäuppgifterna med knappen "Spara svaret". Dessutom sparas essäsvaret automatiskt med cirka en halv minuts mellanrum och när du lämnar delen.

C1

Svara kortfattat och utnyttja både materialet och information som du skaffat på annat sätt. Längden på essäsvaret får vara högst 5000 tecken inklusive mellanslag. Från delen kan du få sammanlagt 20 poäng.

Vilket budskap har man ursprungligen velat förmedla med bilden som målats på väggen i Kalands kyrka och Sankt Henrikslegendens textutdrag? Jämför detta med dagens uppfattning om de frågor som materialen behandlar och händelsernas historiska karaktär.

Uppgiften C1 baserar sig på material som delas ut under provet. För uppgiften C1 öppnas det material som behövs via länken nedan:

Material för den differentierade delen i historia

Bedömningskriterier

Vid bedömningen av svaret fästs uppmärksamhet inte bara vid hanteringen av sakkunskap, utan även vid förmågan att sätta företeelser i sina tidsmässiga och geografiska sammanhang, vid förmågan att urskilja helheter och skilja det väsentliga från det oväsentliga. Därtill är ett kriterium för bedömningen att saker och ting presenteras tydligt och konsekvent.

Frågan är uppdelad i tre delar, vars relativa tyngd i förhållande till varandra är 1:1:2.

Analysen av budskapet i Kalanti kyrkas väggmålning har vikten (1); budskapet i Sankt Henrikslegenden har också vikten (1); och jämförelsen av dessa budskap med dagens uppfattning om de behandlade företeelserna och händelsernas historiska verklighet har vikten (2).

Det totala poängantalet för uppgiften är 20. I beskrivningen av bedömningsgrunderna nedan avses med

- **godtagbart svar** ett svar som ger 5–8 poäng
- **bra svar** ett svar som ger 9–12 poäng
- **berömligt svar** ett svar som ger 13–16 poäng
- **utmärkt svar** ett svar som ger 17–20 poäng

Ett godtagbart svar analyserar textens och bildens detaljer logiskt och utan övertolkning:

Legenden förmedlar budskap om Eriks personliga kristendom, goda styre och det svenska rikets enhetlighet under Erik samt samarbetet med den katolska kyrkan. Bilden betonar hur kristendomen anländer till ett hedniskt land från väst. Två av skeppets passagerare bär helgonglorior, och bland följet finns också beväpnade gestalter. Landet till höger där skeppet anländer ska tolkas som Finland, och där härskar en gestalt som symboliserar hedendom och ondska. Svaret låter förstå att materialen anknyter till medeltida korståg till det område som idag är Finland. Svaret lyfter fram att materialen handlar både om kristnandet av det finska området och om dess införlivande i det svenska riket. Svaret håller sig till uppgiftsformuleringen.

Ett bra svar visar utöver det ovan nämnda förståelse för tre tidslager i materialet: 1) Det eventuella korståget, 2) legenden om detta korståg som skrevs omkring 100 år senare, samt 3) en bild som tillkom cirka 200 år efter legenden. Svaret konstaterar att kristnandet i

verkligheten var en långsam process och att det överlag finns mycket lite information om korstågen. Det första korståget lyfts fram som en omstridd eller icke-historisk händelse, och materialen kan jämföras med denna uppfattning. Svaret uppmärksammar Henriks roll som en bifigur och visar förståelse för att Erik är den centrala aktören. Samtidigt lyfts några konkreta kontextualiserande faktorer fram (såsom rivaliteten med Novgorod samt de kommersiella och maktpolitiska motiven bakom korstågen) vilka kopplas till sin samtida tillkomstmiljö – varför saker framställs som de gör: både legenden och den senare tillkomna målningen användes för att rättfärdiga utbredningen av den svenska kronans makt och den katolska kyrkans inflytandesfär. Texten är skriven i begriplig fackprosa.

I **ett berömligt svar** har, utöver det ovan nämnda, materialen och deras detaljer dessutom analyserats genomgående kritiskt, i förhållande till både händelserna på 1150-talet och materialens kulturella och politiska budskap under 1200- och 1400-talet. Skribenten visar att hen har förstått att det första materialet i synnerhet speglar maktpolitik, medan det andra materialet belyser ett pedagogiskt perspektiv och den kyrkliga lokalkulturen. Dessutom lyfts det fram att såväl kristnandet som processen med att ena och expandera det svenska riket var långvariga förlopp från 1000-talet till 1400-talet, och att de inte var en följd av enskilda krigs- eller korståg. Både kristnandet och införlivandet av området i det svenska rikets inflytandesfär hade inletts redan före korstågen och fortsatte långt efter dem. I svaret lyfts även begreppsliga aspekter fram (t.ex. påpekas att 'Finland' under korstågstiden eller i de berättelser som uppstod om dem inte avsåg dagens Finland, utan ett betydligt mindre område, eller att det under medeltiden inte var fråga om nationalism). Svaret är logiskt uppbyggt och språket är tydligt.

I en **utmärkt prestation** lyfter svaret, utöver en fördjupning av tidigare punkter, även fram den allmänna tidsbundenheten i historiska tolkningar (inklusive historievetenskapliga sådana) och historiekulturen. Det fenomen som analyseras, alltså hur det första korståget behandlas i medeltida källor och senare tolkningar, kopplas till föränderliga kunskapsintressen och eliternas agerande. I ett utmärkt svar har alla delar av frågan besvarats på ett logiskt och heltäckande sätt (se nedan *ett exempel på ett möjligt svar som ger 20 poäng*). Även materialet och dess analys har placerats i sina exakta historiska kontexter, och svaret har inte fastnat i oväsentliga detaljer. Svaret är konsekvent strukturerat och språkdräkten är felfri.

Exempel på ett modellsvar

Det går inte att utforma ett entydigt modellsvar för essän, men här är ett möjligt svar som ger 20 poäng (ca 3 400 tecken).

Sankt Henrikslegenden är en del av den kristna kultur som rådde i slutet av 1200-talet, där Sankt Henrik formades till ett lokalt martyrhelgon, och också av den statliga centraliseringspolitiken där Sankt Erik gjordes till fader för ett enat svenskt rike (vilket omfattade Egentliga Finland). Texten skrevs på 1280-talet i ett skede då Sverige höll på att växa fram som ett enat kungarike och de finländska områdena höll på att införlivas allt närmare i detta rike. Budskapet som texten förmedlar betonar Eriks betydelse: hans fromhet, goda styre, rikets enhetlighet samt samarbetet med den katolska kyrkan. Detta hänger samman med tanken på Finlands omvändelse till kristendomen och införlivande i det svenska riket. I textutdraget framstår Henrik som en bifigur som framhäver Eriks gärningar. Det rör sig om samma Sankt Henrik som enligt legenden blev martyr genom Lalli och som senare blev Finlands skyddshelgon. Texten är skriven för en läskunnig elit med kunskaper i latin.

Den bevarade bilden i Kalanti kyrka representerar en annan värld än legenden från 1280-talet: Den svenska makten hade då konsoliderats på Finlands område, liksom den katolska kyrkans organisation. Till skillnad från texten om legenden som var avsedd för eliten, vänder sig väggmålningen till den lokala församlingen. Budskapet som bilden förmedlar är pedagogiskt och betonar hur kristendomen kom till hedningarnas land från väster. En svärdförsedd fint klädd man med en gloria kring huvudet anländer med skeppet, samt en annan gestalt med gloria som är enklare klädd – troligen Sankt Erik och Sankt Henrik. I skeppet finns även soldater (vapnen är synliga). Landet där skeppet anländer ska tolkas som Finland, och där härskar en djävulsgestalt som symboliserar hedendomen och ondskan i landet. Det rör sig om en bildlig framställning av samma tema som textutdraget skildrar. Målningen framhäver den katolska kyrkans goda inflytande i Finland, samt det Svenska rikets roll i att uppnå den salighet som kyrkan förkunnar.

Ur ett historiskt perspektiv avbildas det så kallade första korståget, som traditionellt dateras till 1150-talet och riktades mot det område som idag utgör Egentliga Finland. Det finns inga samtida källor för händelsen. Texten och bilden utgör tolkningar som skildrar och förklarar

kristnandet av Finlands område och dess införlivande i det svenska riket. De bör granskas kritiskt som uttryck för sin samtids perspektiv och som produkter av en viss form av historiepolitik. Modern forskning har ofta ifrågasatt det första korstågets historicitet, och materialet ger ur ett historiskt perspektiv en missvisande bild av företeelserna. Införlivandet av Finlands områden i det svenska riket var en lång och långsam process och inte resultatet av enskilda krigs- eller korståg. Anslutningen av Finlands områden till den katolska kyrkan i väst var inte en följd av enstaka expeditioner, utan ett kontinuum som inleddes senast på 1000-talet, tydligt före ett eventuellt första korståg, och som fortsatte i flera hundra år. Finland var alltså inte något 'hedniskt land' på det sätt som framställs i materialet. De viktigaste källorna till de kristna influenserna var snarare handelsförbindelser än krigiska expeditioner. Vid samma tid började även inflytande från den ortodoxa kyrkan och Novgorod sprida sig till Finland från öster. Detta ledde till en maktkamp om kontrollen över området och ett behov av att legitimera den Svenska kronans makt samt den kyrkliga anknytningen till väst. Samtidigt kämpade olika ätter om den svenska kungatronen, och minnet av Erik blev en av spelbrickorna i detta maktspel.

Närmare anmärkningar om bedömningen

När man går igenom beskrivningen av principerna för de olika vitsorden bör man beakta de olika delområdenas viktning i frågan (1:1:2). Till exempel, utan att jämföra materialet med dagens uppfattning om de företeelser och händelsers historicitet som tas upp, är det högsta möjliga poäng bara 10.

Att läsa materialet som en historisk skildring av det första korståget är inte korrekt – att tolka och analysera texterna som verkliga beskrivningar av svenska korsfarare ger alltså inga poäng. Följaktligen ger inte heller en etisk bedömning av händelserna poäng om den enbart bygger på dessa material utan att deras historicitet granskas.

Att bredda svaret med reflektioner kring Henriks senare gärningar (eller död) ger inga extra poäng, om det inte kopplas till en källkritisk analys av hur materialet har utformats och vilket budskap det förmedlar.

I svaret måste det framgå att inte ens legenden är en nutida källa till det aktuella krigståget. Själva texten har en tydlig hänvisning till detta, då den beskriver händelserna som något som hände 'på den tiden', det vill säga i det förflutna.

Texten skildrar uttryckligen Eriks (inte Henriks) gärningar. Han framställs som initiativtagare till korståget, kyrkobyggare, den som förrättar dop, och som slutligen återvänder till Sverige.

Rasteorier eller imperialism har inget samband med den svenska kronans eller den katolska kyrkans verksamhet under medeltiden.

På 1470-talet var kontakterna mellan det som i dag är Finland och Sverige redan så etablerade att det är klart felaktigt att tolka djävulsgestalten som en avspegling av finländarnas ondska eller monstrositet vid tiden då målningen tillkom (särskilt som målningen finns i Kalanti – även om det naturligtvis inte krävdes att skribenten kände till att Kaland ligger i Finland).

Frågan var krävande, och särskilt om du har fått 9 poäng eller mer kan du gratulera dig själv oavsett om du kom in på den studieplats du önskade: du har gjort ett bra jobb.

Tack för ditt intresse och trevlig sommar!